

OKÉNKO DO PORADEN NRZP ČR

Opatrovnictví patří mezi aktuální témata naší poradny. Zájem klientů o informace v této oblasti neustále roste, a to jak z kvantitativního, tak z kvalitativního hlediska – zvyšuje se tedy nejen počet dotazů, ale také jejich hloubka s přesahem do různých dílčích témat. Současný trend nás přirozeně vedl k hlubšímu zaměření na tuto problematiku, a proto jsme dnešní Okénko do poraden koncipovali jako ilustrativní představení častých otázek klientů se zaměřením na oblast právního jednání opatrovníka za opatrovance v otázkách smluv o poskytování sociálních služeb a nakládání s majetkem opatrovance. Následující otázky vycházejí z konkrétních dotazů klientů, odpovědi jsou ale pojaty i v obecnější rovině, aby měly univerzálnější charakter.

Isem opatrovník svého syna, který je zbaven svéprávnosti, a to i v podepisování smluv. Chtěla bych se zeptat, zda si musím nechat od soudu odsouhlasit Dohodu o poskytování ambulantní sociální služby denního stacionáře. Doba platnosti Dohody je stanovena do doby vyřešení nepříznivé sociální situace. Služba to po mně požaduje.

Vodítko pro řešení výše popsané situace poskytuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v § 90 odst. 6: „Osobu, která podle lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb není schopna sama jednat a nemá zákonného zástupce nebo opatrovníka, zastupuje při uzavírání smlouvy obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu osoby.“

Z uvedeného ustanovení tedy vyplývá, že k uzavření smlouvy o poskytování sociálních služeb se vyžaduje souhlas opatrovníka, který má k tomu oprávnění, a to

na základě rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti opatrovance, v tomto případě syna.

Zákon o sociálních službách v odstavci 5 tohoto ustanovení k této problematice dále říká:

„Pro uzavírání smlouvy o poskytnutí sociálních služeb a právní vztahy vzniklé z této smlouvy se použijí ustanovení občanského zákoníku.“

Občanský zákoník pak v části věnované opatrovnictví upravuje právní jednání opatrovníka a případy, kdy je k jeho jednání potřeba souhlas soudu. Opatrovníkovi náleží běžná správa. Souhlas soudu k právnímu jednání opatrovníka je třeba v neběžených záležitostech.

K uzavření smlouvy o poskytování sociálních služeb formou ambulantní sociální služby denního stacionáře by dle platné legislativy neměl být vyžadován souhlas soudu, neboť se jedná o běžnou záležitost

v kontextu poměrů a potřeb opatrovance. Nejedná se totiž o pobytovou sociální službu, kde je souhlas soudu potřebný, konkrétně dle § 480 odst. 1b občanského zákoníku: „(1) Bez souhlasu opatrovnické rady“ **A BEZ SOUHLASU SOUDU, není-li zřízena**, „nesmí opatrovník rozhodnout o b) umístění opatrovance do uzavřeného ústavu nebo podobného zařízení v případě, kdy to zdravotní stav opatrovance zjevně nevyžaduje“.

I přes výše uvedené je ale v popisovaném případě vhodné zjistit důvody, proč poskytovatel sociální služby nebo jiný orgán či instituce požaduje souhlas soudu. Hranice, kdy ještě takový souhlas potřeba není a kdy už ano, může být totiž velmi tenká a záleží na mnoha faktorech. Pokud bude poskytovatel sociálních služeb nebo jiná instituce na soudním souhlasu trvat, je třeba se v té věci obrátit na místně příslušný soud, který je povinen návrh projednat.

Mám 34letého těžce mentálně postiženého syna, který dosud není nikterak omezen na způsobilosti k právním úkonům, je tedy plně svéprávný. Bude navštěvovat tzv. odlehčovací službu, asi 2x týdně na cca 3 hodiny. Při podpisu smlouvy vznikl problém ze strany poskytovatele této služby – syn se sice umí podepsat, ale obsahu smlouvy nerozumí s ohledem na mentální postižení a poskytovatel služby požaduje, aby syn v případě podpisu zastoupil pracovník magistrátu, který je k tomuto podpisu oprávněn. Tato smlouva je ale podepisována vždy jen na půl roku a při každém podpisu je zastoupení pracovníkem magistrátu požadováno. Úředníci údajně nejsou ochotni tyto podpisy opakovaně vydávat, ale nabádají spíše k dlouhodobému řešení přes soud – k ustanovení opatrovníka nebo zastoupení členem domácnosti atd. Existují i jiné formy mimosoudního řešení takové situace, nebo je nutné přistoupit k jednání o omezení svéprávnosti syna?

V případě, že se jedná o plně svéprávného člověka, který není schopen podpisu, právní úprava neumožňuje jiný mimosoudní postup než podpis úředníka. Jde o případ řešený v § 90 odst. 6 zákona o sociálních službách. Z tohoto ustanovení vyplývá, že k podpisu smlouvy o poskytování sociálních služeb je třeba zákonný zástupce, opatrovník či úředně pověřená osoba obecního úřadu.

Platnost podpisu jakékoli smlouvy vyžaduje nejen schopnost syna se podepsat, ale rovněž porozumět jejímu obsahu. Pokud tomu tak není, je třeba absenci této schopnosti vyřešit některým z podpůrných opatření při nezpůsobilosti zletilého právně jednat. Těmito podpůrnými prostředky jsou nápomoc při rozhodování, smlouva o nápomoci, zastoupení členem domácnosti nebo omezení svéprávnosti. U všech zmíněných opatření je už nezbytná intervence soudu. Použití jednotlivých podpůrných prostředků závisí již na jeho úvaze. Pokud je podán návrh na omezení svéprávnosti, může soud použít mírnější opatření, dojde-li k názoru, že duševní porucha není takového rozsahu, aby se k tomuto opatření muselo přistoupit.

V případě nápomoci při rozhodování člověk samostatně právně jedná i nadále. Podpůrce, se kterým má ujednanou a soudně schválenou smlouvu o nápomoci, mu pouze poskytuje podporu při rozhodování

v případech, kdy mu duševní porucha působí obtíže při rozhodování.

Institut zastoupení členem domácnosti je odlišný v tom, že zletilého, kterému duševní porucha brání samostatně právně jednat, v obvyklých záležitostech odpovídajících jeho životním poměrům zastupuje člen jeho domácnosti. Obvyklými záležitostmi se myslí například vyřizování sociálních dávek, jednání v případě poskytování sociální a zdravotní péče atd. Zástupce však není oprávněn udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity člověka s trvalými následky.

Je dobré si uvědomit, že motivem uskutečnění kroků vedoucích k omezení svéprávnosti nebo k jiným podpůrným prostředkům konkrétní osoby je ochrana jejích nejlepších zájmů.

Mé dospělé mentálně postižené dítě omezené ve svéprávnosti vlastní nemovitost. Jeli-kož ani my, ani naše dítě již nejsme schopni nemovitost řádně spravovat, rozhodli jsme se ji prodat. Našli jsme si kupce, dali jsme návrh na soud, který prodej schválil. Mezitím se dostal kupce do finančních problémů a od kupní smlouvy odstoupil. V případě, že najdeme nového kupce, který nemovitost koupí za stejných kupních podmínek, budeme muset znovu žádat soud o schválení?

Je vhodné se podívat na přesnou formulaci výroku v rozhodnutí soudu o schválení prodeje. Z něj by měly být zřejmé podmínky prodeje a skutečnost, zda je vázáno na konkrétní osobu, což je ale vysoce nepravděpodobné.

V obecné rovině podle komentářové literatury k § 461 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, lze ale říct, že toto rozhodnutí má deklaratorní povahu, což znamená, že není rozhodující, zda soud o schválení právního jednání opatrovníka jednajícího jménem zastoupeného rozhodl před reálným uskutečněním tohoto jednání, nebo až po něm.

Z uvedeného vyplývá, že není nutné znovu podávat návrh soudu na schválení prodeje nemovitosti. Kupní smlouva může být uzavřena za podmínek stanovených v rozhodnutí, i když došlo ke změně v osobě kupujícího po souhlasu soudu s prodejem nemovitosti. Souhlas soudu může být totiž dán předem. Kupní smlouva bude vyvolávat právní účinky v okamžiku jejího podpisu.

V dubnu plánujeme požádat o příspěvek na motorové vozidlo pro mou postiženou dceru, která je vlastníkem současného vozidla. Jako její opatrovník bych chtěla současné vozidlo dát protiúčtem u prodejce při koupi nového vozu. Stačí mi při přepisu vozidla listina opatrovníka, nebo musím žádat opatrovnícký soud o svolení? Byl by prodej platný, kdybych vozidlo prodala bez souhlasu soudu?

Pokud jde o prodej a koupi auta u osoby s omezenou svéprávností, bude se pravděpodobně jednat o neběžnou správu. K takovému právnímu jednání je třeba souhlas soudu. V § 480 občanského zákoníku jsou jmenovány situace, kdy je třeba k právnímu jednání za opatrovance souhlas opatrovnícké rady nebo, není-li ta zřízena, souhlas soudu. Listina opatrovníka tedy nepostačuje.

V popisovaném případě se jedná pravděpodobně o situaci, kterou řeší § 480 odst. 2 občanského zákoníku. Jde o:

„h) nabytí nebo zcizení majetku v hodnotě převyšující částku odpovídající pětisetnásobku životního minima jednotlivce dle jiného právního předpisu,

i) nabytí nebo zcizení majetku převyšující jednu polovinu opatrovancova majetku“.

Jestliže půjde o právní jednání, které splňuje výše uvedené, je k jeho schválení třeba souhlas soudu. V takovém případě není rozhodující, kdy dojde k podání návrhu ke schválení právního jednání. Dle komentářové literatury je možné tak učinit před právním jednáním nebo až po něm:

„Ke schválení právního jednání opatrovníka nebo zákonného zástupce soudem může dojít:

a) předem, tedy ještě dříve, než je právní jednání učiněno, pak je právní jednání účinné okamžikem, kdy bude právní jednání opatrovníkem nebo zákonným zástupcem učiněno,

b) následně, tedy až v době, kdy již bylo právní jednání učiněno, pak je právní jednání účinné okamžikem nabytí rozsudku soudu o schválení takového právního jednání.“

Pokud se prodej uskuteční pouze na základě listiny opatrovníka, k takovému právnímu jednání se nepřihlíží a hledí se na něj, jako by nikdy nebylo. ■

TŘI PŘÍBĚHY PEČUJÍCÍCH OSOB POD LUPOU

Jste závislí na péči někoho jiného? Pak máte pravděpodobně nárok na příspěvek na péči. Lze z něj hradit pomoc při zvládání základních životních potřeb registrovanému poskytovateli sociálních služeb, dětskému domovu, speciálnímu lůžkovému zařízení hospicového typu nebo také osobě blízké a asistentovi sociální péče.

Osoba blízká vs. asistent sociální péče

Manželé, příbuzní v přímé řadě, jako jsou například rodiče, prarodiče, děti, vnuci, pravnuci, sourozenci, zeť či snacha – to jsou osoby blízké. Nemusíte s nimi uzavírat písemnou dohodu, stačí jen ústní a za to, že vám budou pomáhat, nemohou dostávat žádnou odměnu. Ptáte se teď: A co ten příspěvek na péči? To není odměna? Ne, opravdu není, je to dávka. Dostává ji ten, kdo pomoc potřebuje, a je určena na to, aby se mohl finančně vypořádat s osobou, která o něj pečuje a je uvedena v „Oznámení o poskytovateli pomoci“. Tato dávka se nezapočítává do příjmu osoby blízké, která může být jinak výdělečně činná. Na druhou stranu je pečujícím o osoby v II., III. a IV. stupni závislosti hrazeno zdravotní a sociální pojištění státem. U dětí do 10 let to platí i u I. stupně závislosti. Doba poskytování péče se započítává jako náhradní pro důchodové pojištění. Příjem z péče do výše přiznaného příspěvku na péči je zcela osvobozen od povinnosti platit daň z příjmu. Samozřejmě – pečující osobou může být jen ten, kdo je plnoletý.

Soused, kamarád nebo někdo jiný, kdo ale není z pohledu práva vaší osobou blízkou, je tzv. asistentem sociální péče a pravidla jsou pro něj zcela jiná. Musí být plnoletý, nesmí být sám příjemce příspěvku na péči a je zapotřebí, abyste s ním uzavřeli písemnou smlouvu, ve které nesmí chybět ani výše odměny. Ano, přesně tak, asistent sociální péče je na rozdíl od osoby blízké za poskytování pomoci placen. Samozřejmě ale nezbohatne. Starost o vás totiž nesmí být předmětem podnikatelské činnosti a odměna může činit maximálně

JAK NA PŘÍSPĚVEK NA PÉČI

- Nárok na příspěvek na péči má každý, kdo je starší jednoho roku a potřebuje kvůli dlouhodobě nepříznivému zdravotnímu stavu pomoc někoho jiného při zvládání základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti podle zákona o sociálních službách.
- Žádost podejte na vám místně příslušné pobočce Úřadu práce ČR.
- V rámci řízení o tom, zda vám příspěvek přísluší, se musíte podrobit sociálnímu šetření a vyšetření vašeho zdravotního stavu.
- Příslušné pobočce Úřadu práce jste zavázání hlásit do osmi dnů všechny změny, které mohou mít vliv na nárok, výši nebo výplatu příspěvku na péči (např. změnu bydliště, změnu poskytovatele pomoci, hospitalizaci apod.).
- Příspěvek na péči musíte striktně využívat jen k zajištění potřebné pomoci.

Jakékoli porušení těchto pěti bodů může vést k zajištění výplaty příspěvku, dokonce o něj můžete i zcela přijít. Nejde to však bez předchozího upozornění, právě proto byste žádné neměli brát na lehkou váhu.

12 000 Kč. Avšak je osvobozena od daně z příjmu.

Když Matěj a Lída pečovali o otce

V listopadu, dva týdny před operací zhoubného nádoru v oblasti páteře, se pan Miroslav přestěhoval k bývalé manželce, kde žil i jeho plnoletý syn. Všechno vypadalo dobře, a tak to mělo to být jen na chvíli, než sundá korzet. Brzy ale panu Mirkovi lékaři sdělili, že se nemoc dostala do kostí a postiženy jsou i plíce. Jeho stav se postupně zhoršoval a u bývalé manželky, která byla OSVČ, a svého na vysoké škole studujícího syna již zůstal. Miroslav zemřel v březnu následujícího roku. Měl v době, kdy byl závislý na své bývalé ženě a synovi, nárok na příspěvek na péči?

„Rozhodující roli zde hraje doba, po kterou Lída s Matějem o Miroslava pečovali. Za dlouhodobě nepříznivý stav se totiž z lékařského hlediska pokládá ten, který trvá nejméně jeden rok nebo je zde lékařsky potvrzený předpoklad, že minimálně tolik bude trvat. O nárok na příspěvek tudíž teoreticky mohl pan Miroslav požádat až v okamžiku, kdy by lékařská zpráva potvrzovala, že jeho zdravotní stav bude nepříznivý dlouhodobě,“ vysvětluje JUDr. Jana Palečková z www.pravniporadyhe.cz.

Pokud by vás ale zajímalo, zda se vůbec bývalá manželka mohla stát pečující osobou, tak pro vás nemáme úplně jednoznačnou odpověď. „Není totiž na rozdíl od syna osobou blízkou, ale pokud by pocítovala

způsobenou újmu jako svou vlastní, mohla by jí být," konstatuje advokátka.

Příběh zaměstnané paní Marie

Marie pracovala jako asistentka obchodního ředitele jedné menší firmy. Zároveň se starala o svou dlouhodobě nemocnou maminku a pobírala na ni jako jediný pečující uvedený a podepsaný v „Oznámení o poskytovateli pomoci“ příspěvek na péči. Jak byznys rozkvétal, šéf jí více a více zaměstnával a ona musela do péče o babičku stále častěji zapojovat manžela i své dvě dcery ve věku 16 a 19 let. Minimálně jednou v týdnu však musela využít i nabídky babiččiny sousedky. O příspěvek se s nimi paní Marie nedělila, u dětí to považovala za samozřejmost a sousedka nic nechtěla. Bylo to tak správně?

Jak už jsme zmínili, osoba, která již není schopna se o sebe postarat, dostává příspěvek na to, aby se mohla finančně vypořádat s někým, kdo o ni pečuje. „Pokud byla jediným uvedeným

pečujícím paní Marie, náležel tedy jí,“ říká JUDr. Jana Palečková a dodává: „Nicméně by tento případ mohl oprávněně vzbudit zájem úřadu práce. Paní Marie totiž nesplňovala podmínku, že příspěvek má být v plné výši využit na zajištění po-

moci. V pořádku by to bylo jedině, kdyby i ostatní byli oficiálně uvedeni jako pečující a příspěvek na péči by se rozdělil.“ Samozřejmě až na nezletilou dceru, která nemůže být pečující osobou a využívat příspěvek na péči. ➡

SMLOUVA S ASISTENTEM SOCIÁLNÍ PÉČE BY MĚLA OBSAHOVAT:

- označení smluvních stran (jméno, příjmení a adresa osoby, které bude pomoci a podpora poskytována, a také jméno, příjmení a adresa asistenta sociální péče);
- rozsah pomoci (např. 2x týdně koupání, 7x týdně zajištění nákupu, 3x týdně doprovod k lékaři aj.);
- místo a čas poskytování pomoci;
- výše úhrady za pomoc.

Komu patří správně zbytek peněz?

Jiří se několik let staral o svou maminku, protože táta se vzhledem ke svému věku o ni sám postarat nedokázal. Když otec zemřel, maminka chtěla do soukromého pečovatelského domu. Příspěvek na péči, který pobírala, byl tedy vyplácen tomuto zařízení. Po necelých dvou letech zde zemřela. Bylo to na počátku měsíce, ale až poté, co obdržela celý příspěvek na péči. Peníze z dávky si ponechal pečovatelský dům, zatímco pan Jiří se domníval, že by měly patřit pozůstalým. Jak byste je rozsoudili?

„Příspěvek na péči se vyplácí zpětně za uplynulý měsíc, jako třeba příspěvek na mobilitu, tudíž logicky patří poskytovateli sociálních služeb,“ objasňuje právní poradkyně.

Pečující má svá práva i povinnosti

Závazek pečovat o někoho, kdo se sám o sebe plnohodnotně starat nedokáže, je jistě hlavně morální. Hlavním důvodem je vždy vztah, který k sobě máme. Avšak zákon stejně takovým lidem ukládá povinnost poskytovat péči „v odpovídajícím rozsahu a kvalitě“ a odůvodňuje to tím, že za to dostávají peníze z příspěvku na péči. A proto je nutné počítat s tím, že úřad práce může využívání příspěvku na péči kontrolovat, a to i neohlášenou návštěvou. Pokud vznikne podezření, že příspěvek není využíván, jak má být, je příliš vysoký nebo naopak příliš nízký, může úřad práce zahájit přezkoumání nároku.

Může si pečující vzít dovolenou?

Pro mnohé lidi je péče o zdravotně postiženou jedinou prací, kterou vykonávají den co den. Myšlenka na to vzít si dovolenou a načerpat nové síly je tedy více než logická. *„Jenže zákoník práce nepovažuje péči o závislého rodinného příslušníka za zaměstnání, tudíž jí nepřiznává placené volno na zotavenou,“* podotýká JUDr. Jana Palečková. Co tedy s tím? Možnosti jsou náhradník či třeba odlehčovací služba. Pečovatel na dovolené však ztrácí jediné peníze, které má, to je ty, které mu dává opečovávaný z příspěvku na péči. A protože jde o změnu v poskytování péče, je třeba ji do osmi dnů nahlásit na úřadu práce.

„Velkým problémem je i to, když pečující, který nikde nepracuje, sám onemocní. Nenáleží mu totiž žádné nemocenské dávky ani náhrada mzdy, protože není nemocensky pojištěn. A navíc musí zase

A CO OPATROVNÍK?

Není pečující osobou, protože posláním opatrovníka není pečovat o osoby se zdravotním postižením s každodenními životními potřebami. Je tu proto, aby pomáhal rozhodovat v situacích, v nichž už to lidé, třeba kvůli omezení svéprávnosti, sami nedokážou. Tyto situace musí být soudem přísně vymezeny, například oblastí souhlasu se poskytováním zdravotní péče, ve finančních otázkách apod.

Opatrovníka stanovuje soud na základě přání člověka omezeného na svéprávnosti (opatrovance) a může jím být také příbuzný či někdo, kdo o něj jeví dlouhodobý zájem. Samozřejmě může také určit veřejného opatrovníka. Nikoli však provozovatele zařízení, v němž člověk pobývá ani někoho, kdo by mohl mít z osobních důvodů jiné zájmy (střet zájmů).

za sebe sehnat někoho, kdo ho nahradí v péči o zdravotně postiženého a dostane tedy peníze z příspěvku na péči,“ připomíná JUDr. Jana Palečková.

A co když přijde hospitalizace

Zůstaňme u osob, které o své blízké pečují celodenně a nikde nepracují. Co se stane, když je zdravotně postižený na celý měsíc nebo i na déle hospitalizován? Do osmi dnů musí příjemce dávky nahlásit úřadu práce, že je v nemocnici. Příspěvek na péči přestane být vyplácen, protože se o nemocného stará zdravotnický personál a k jeho výplatě tedy není důvod. Pečující osoba ztrácí také nárok na úhradu zdravotního a sociálního pojištění.

Jak takovou situaci řešit. *„Zbývá jediné. Zaregistrujte se na úřadu práce jako*

uchazeč o zaměstnání po dobu trvání hospitalizace. Doba se vám započítává do důchodu, ale sociální pojištění vám hrazeno není,“ radí advokátka a doplňuje: *„Abyste to však mohli udělat, musíte prokázat, že jste si minimálně rok hradili sociální pojištění. Výpočet výše podpory pak bude vycházet průměrné mzdy v národním hospodářství za 1. až 3. čtvrtletí předcházejícího roku. První dva měsíce bude výše podpory v nezaměstnanosti činit 0,15násobek průměrné mzdy v národním hospodářství, další dva měsíce 0,12násobek a poslední měsíc 0,11násobek.“*

Návrat domů z nemocnice musí zdravotně postižený opět nahlásit do osmi dnů, poté začne být příspěvek zase vyplácen. ■

PŘIVÝDĚLEK NEBO PRÁCE NA PLNÝ ÚVAZEK

- Pečující si může neomezeně přivydělat i pracovat na plný úvazek.
- Pokud prokáže, že sám dlouhodobě pečuje o osobu II., III. či IV. stupně závislosti, může požádat o kratší pracovní dobu nebo vhodnou úpravu stanovené týdenní pracovní doby. Zaměstnavatel je povinen mu vyhovět, pokud tomu nebrání vážné pracovní důvody – ty musí umět v případném soudním sporu prokázat.
- Na mimořádné volno z důvodu péče o závislou osobu zaměstnanec nemá nárok a musí si vzít, stejně jako každý jiný, dovolenou. Případně se může domluvit na náhradním či neplaceném volnu.
- V případě, že je nutné doprovodit rodinného příslušníka, o kterého zaměstnanec pečuje, např. na vyšetření nebo ošetření kvůli náhlému onemocnění nebo úrazu a k předem stanovenému vyšetření, může získat pracovní volno. To ale nesmí být delší jednoho dne. Jde-li o manžela/manželku, druhu/družku, dítě či prarodiče včetně jeho manžela/manželky, je možné získat pracovní volno i s náhradou mzdy.